

ΤΟ ΓΟΗΤΡΟ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Πού οφείλεται, όμως, το **αυξημένο γόητρο της γραφής** το οποίο οδηγεί τελικά στην ταύτιση της γραφής με τη γλώσσα;

A. Κατ' αρχάς η γραφή μας δίνει την **αίσθηση ενός μόνιμου, σταθερού και ολοκληρωμένου αντικειμένου**, σε αντίθεση με τον προφορικό λόγο που χάνεται αμέσως μετά την εκφώνηση του.

B. Ένα γραπτό κείμενο δεν παρουσιάζει την **αποσπασματικότητα, τους δισταγμούς, τα λάθη που υπάρχουν στο προφορικό κείμενο**. Αποκτά έτσι περισσότερο κύρος, γίνεται πιο αξιόπιστο.

Γ. Ένας ακόμα παράγοντας που έχει σημασία είναι το ότι στους περισσότερους ανθρώπους **οι οπτικές εντυπώσεις είναι πιο έντονες από τις ακουστικές**, υπό την έννοια ότι αποτυπώνονται ευκολότερα στο νου.

Δ. Η συμβολή του γραπτού λόγου στη **διατήρηση και διάδοση του πολιτισμού**. Η καταγραφή των προϊόντων του ανθρωπίνου πνεύματος (φιλοσοφία, επιστήμη, λογοτεχνία, νομοθεσία) από τη εφεύρεση της γραφής μέχρι σήμερα όχι μόνο τα διέσωσε αλλά επίσης επέτρεψε την πρόοδο στους τομείς αυτούς.

Ε. Καθοριστικό ρόλο παίζει και η **εκπαίδευση**, η οποία στηρίζεται κυρίως στον γραπτό λόγο. Η διδασκαλία όχι μόνο του γλωσσικού μαθήματος αλλά και όλων των άλλων μαθημάτων γίνεται με τα βιβλία, μέσα δηλαδή από τον γραπτό λόγο, ο οποίος τελικά ταυτίζεται με τη γλώσσα στον νου των ανθρώπων.

Η ταύτιση της γλώσσας με τον γραπτό και όχι με τον προφορικό λόγο οδηγεί σε σοβαρές παρεξηγήσεις σχετικά με τα στοιχεία και τη δομή της. Έτσι, μιλάμε για τα πολλά [ι] της ελληνικής γλώσσας παρασυρμένοι από την ύπαρξη διαφορετικών γραμμμάτων (η, υ, ι) ή διαφορετικών συνδυασμών γραμμμάτων (ει, οι, υι) για τη δήλωση του ενός και μοναδικού [ι] που υπάρχει στα Ελληνικά .

O de Saussure ήταν από τους πρώτους που τόνισαν την προτεραιότητα του προφορικού λόγου έναντι του γραπτού για τη μελέτη της γλώσσας. Έφτασε μάλιστα στο σημείο να μιλάει για «τυραννία της γραφής», αποκλείοντάς την έτσι από τη γλωσσική μελέτη. Οι σύγχρονοι μελετητές (Ochs, Tannen κ.α.) έχουν επανατοποθετήσει το θέμα στη σωστή του διάσταση αναφερόμενοι σε δύο διαφορετικά είδη/ μορφές της γλώσσας, που διέπονται από συγκεκριμένες και συχνά διαφορετικές αρχές, και εξυπηρετούν διαφορετικές επικοινωνιακές ανάγκες.

Η ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η προτεραιότητα του προφορικού λόγου έναντι του γραπτού εντοπίζεται στα εξής σημεία:

1. Ιστορική προτεραιότητα. Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο προφορικός λόγος προηγείται του γραπτού τόσο σε συλλογικό όσο και σε ατομικό επίπεδο. Δεν υπάρχουν ούτε υπήρξαν

κοινωνίες χωρίς προφορικό λόγο, ενώ υπάρχουν κοινωνίες χωρίς γραφή. Αλλά και οι άνθρωποι πρώτα μαθαίνουν να μιλάνε και ύστερα να γράφουν, αν μάθουν ποτέ. Οι άνθρωποι που δεν γνωρίζουν γραφή είναι αγράμματοι αλλά όχι άγλωσσοι.

2. Δομική προτεραιότητα. Αν θεωρήσουμε ότι υπάρχει πλήρης αντιστοιχία μεταξύ των προτάσεων του γραπτού και του προφορικού λόγου-κάτι που στις περισσότερες γλώσσες δεν ισχύει λόγω της ιστορικής ορθογραφίας- τότε κάθε πρόταση του γραπτού θα αντιστοιχούσε σε μια πρόταση του προφορικού λόγου. Επομένως αν σε μια γλώσσα ισχύει τα αλφαβητικό σύστημα γραφής κάθε γράμμα θα αντιστοιχεί σε ένα φθόγγο. Βέβαια δεν είναι αποδεκτοί όλοι οι συνδυασμοί γραμμάτων, όπως δεν είναι αποδεκτοί και όλοι οι συνδυασμοί φθόγγων. Το ερώτημα είναι γιατί; Οι περιορισμοί στη δυνατότητα συνδυασμού των φθόγγων οφείλονται στην ίδια τη φύση τους: ορισμένοι συνδυασμοί φθόγγων είναι δύσκολο να προφερθούν (για παράδειγμα, ο συνδυασμός κγλ). Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και με τα γράμματα. Όλοι οι συνδυασμοί γραμμάτων μπορούν να αποτυπωθούν· το σχήμα τους δεν εμποδίζει τον οποιοδήποτε συνδυασμό. Το γεγονός ότι κάποιος συνδυασμός δεν ισχύουν στον γραπτό λόγο μιας γλώσσας οφείλεται στο γεγονός ότι τα γράμματα αποτυπώνουν τους φθόγγους και οι φθόγγοι δεν μπορούν να προφερθούν εύκολα. Απ' αυτή την άποψη, λοιπόν, ο προφορικός λόγος έχει δομική προτεραιότητα έναντι του γραπτού. Αυτό όμως δεν ισχύει σε γλώσσες με ιδεογραφικά συστήματα γραφής, όπως τα Κινέζικα ή τα αρχαία Αιγυπτιακά, όπου η γραφή δεν αποτυπώνει τους φθόγγους μιας λέξης αλλά τη σημασία.

3. Λειτουργική προτεραιότητα. Στις περισσότερες σύγχρονες κοινωνίες ο προφορικός λόγος χρησιμοποιείται περισσότερο από τον γραπτό. Ο τελευταίος χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις εκείνες που είναι αδύνατη η άμεση επικοινωνία με τη χρήση του προφορικού καθώς και για την καταγραφή και αποθήκευση των πληροφοριών (αρχεία, επίσημα έγγραφα, επιστημονική γνώση). Η γραφή, μάλιστα, εφευρέθηκε γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, για τη διατήρηση και διάδοση σημαντικών πληροφοριών -σε μια εποχή που η καταγραφή του προφορικού λόγου μέσω μαγνητοφώνου δεν ήταν ακόμα γνωστή- και σε αυτήν της την ικανότητα οφείλεται ένα μέρος από το κύρος με το οποίο περιεβλήθη σε πολλούς πολιτισμούς.

Σήμερα, με την ανάπτυξη της πληροφορικής και την εξάπλωση των Η/Υ δημιουργείται ένα νέο είδος λόγου, το οποίο έχει μεν γραπτή μορφή αλλά παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά τού προφορικού λόγου (αποσπασματικότητα, ελλειπτικότητα, λάθη). Πρόκειται για τη γλώσσα των ηλεκτρονικών μηνυμάτων (email, sms) που αποτελεί αντικείμενο πολλών σύγχρονων μελετών.

4. Βιολογική προτεραιότητα. Η χρήση του φωνητικού /ακουστικού μέσου θεωρείται ένα από τα χαρακτηριστικά της γλώσσας. Φαίνεται ότι οι άνθρωποι, όπως υποστηρίζει ο Chomsky, είναι γενετικά προγραμματισμένοι όχι μόνο να κατακτήσουν μια γλώσσα αλλά ακόμα να παράγουν και να αναγνωρίζουν τους γλωσσικούς φθόγγους. Τα μωρά από τους πρώτους κιόλας μήνες της ζωής τους έχουν την ικανότητα να παράγουν γλωσσικούς ήχους, ενώ έχει αποδειχτεί πειραματικά ότι μπορούν και να διακρίνουν τους γλωσσικούς από τους μη γλωσσικούς ήχους.

